

УДК 081.891Болдирєв:323.13]:378.4(477.74–25)“1990/1999”
DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-3335.2022.2\(28\).267812](https://doi.org/10.18524/2707-3335.2022.2(28).267812)

Музичко Олександр Євгенович,

доктор історичних наук,
професор кафедри історії України
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
вул. Єлісаветинська, 12, м. Одеса, 65082, Україна
тел.: (048) 723 58 42
e-mail: sandro06@ukr.net

ВНЕСОК О. В. БОЛДИРЄВА (1963–2001) У ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ УКРАЇНІСТИКИ В ОДЕСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА У 1990-Х РОКАХ

Метою цієї статті є висвітлення наукової та громадської праці відомого одеського історика О.В. Болдирєва у 1990-х роках, спрямованої на формування української моделі історичної пам'яті в Одесі, вивчення історії українського національного руху. З'ясований тісний зв'язок історика з Одеським державним університетом імені І.І. Мечникова як випускника історичного факультету та аспіранта кафедри політології. Резонансні праці історика, видані ним у період його навчання та аспірантури в університеті, сприяли популяризації цього закладу вищої освіти як центру вільної, новаторської, думки. Дисертація вченого на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук була одним з найуспішніших аспірантських проектів того часу, що продукував університет. Вчений мислив широкими міжнародними категоріями, прагнув долучити вітчизняну історичну та політологічну науки до міжнародних здобутків, що, безумовно, відповідає сучасним магістральним шляхам розвитку університету. Ім'я О.В. Болдирєва має бути включене у своєрідний канон видатних випускників ОНУ імені І.І. Мечникова серед осіб, що досягли регіонального визнання, науковців, ентузіастів, що торували нові шляхи пізнання, що мають і сьогодні надихати нові покоління.

Ключові слова: історична україністика, історіографія, книгознавство, український національний рух, Одеса, університет

Кінець 1980-х – початок 1990-х рр. був одним з найважливіших історичних етапів складної та багатошарової історії Центрально-Східної Європи. «Карнавал історії», за влучним виразом одного з науковців, активізація населення, зв'язав комуністичні окупаційні режими, що за ще десятиліття до цього здавалися міцними. Кожен з цих комуністичних режимів мав свою специфіку та ступінь інфікування суспільства. В «УСРСР» у 1920-х – 1930-х рр. ще зберігалась можливість для розвитку української національної україністики, що базово спиралася на доробок В.Б. Антоновича, П.О. Куліша, М.І. Костомарова, М.С. Грушевського, ставила у центр уваги інтереси українського народу як самостійного

суб'єкту історії. Однак вже тоді почала проявлятися комуністична уніфікація та, головне, прагнення прив'язати історію українського народу до російської з подальшим розчиненням у ній. Жорстокі репресії 1930-х – початку 1950-х рр. унеможливили хоча б такий сякий синтез між національною концепцією української історії та лівим комуністичним космополітизмом забарвленим російсько-центричністю. Попри позірне пом'якшення репресій у другій половині ХХ ст., сутність «єссерівського» режиму не змінилась, що яскраво засвідчили гоніння на М. Ю. Брайчевського, Я. Р. Дашкевича, О. М. Апанович, О. С. Компан та інших істориків, представників українського національного руху опору (часто їх невдало розчиняють у загальному явищі так званого «дисидентства»), які намагалися зберегти українську національну основу історичної україністики. Закономірно, що на момент ліквідації червоної імперії низка істориків висловлювала обґрунтовані сумніви щодо самого факту існування в Україні україністики і навіть загалом історичної науки [3]. Завдання відродження найкращих традицій історичної україністики лягло на плечі нової генерації вчених, зокрема університетського середовища.

Метою цієї статті є внесок у становлення нової національної україністики одеського історика Олександра Васильовича Болдирева (1963–2001). Головним контекстом, що ми обрали, є тогочасний розвиток Одеського державного університету імені І. І. Мечникова (далі – ОДУ), учасником навчально-наукового процесу якого й був О. В. Болдирев.

О. В. Болдиреву Бог відвів лише 38 років життя, тому не дивує, що історіографічна база нашої статті не є великою, якщо вважати такою ґрунтовною статтю спеціально та комплексно присвячену постаті історика. Власне, така стаття є лише одна. Належить вона перу передусім доцента кафедри історії України ОДУ/ОНУ імені І. І. Мечникова А. І. Мисечка (на жаль, вже покійного) [12]. А. І. Мисечко був другом та однодумцем О. В. Болдирева, тому стаття певною мірою має й мемуарний відтінок. Автор зосередився на такій категорії, як новаторство свого колеги, бажання активного наукового пошуку. Основними джерелами для написання статті були публікації покійного на той час історика. А. І. Мисечко справедливо наголосив на тісному зв'язку між його науковою та громадською діяльністю. З іншого боку, контент-аналіз побіжних та принагідних згадок про О. В. Болдирева у тематично споріднених його науковій діяльності статтях переконливо свідчить про те, що вченого не можна зараховувати до розряду «забутих», в чому, безумовно, передусім є саме його заслуга, вага його доробку. Водночас є прикриття, що заслуга О. В. Болдирева у становленні нової україністики, відродженні традицій справжньої, національної україністики в стінах ОНУ імені І. І. Мечникова є недостатньо оціненою та висвітленою. Про це, зокрема, свідчить відсутність хоча б короткої згадки про історика у капітальній ювілейній історії закладу 2015 р. Бракує статті про вченого в енциклопедичному словнику про випускників ОНУ.

Джерельна база нашої статті разом з вивченням праць О. В. Болдирєва розширена за рахунок аналізу документів особових справ вченого з Архіву ОНУ імені І. І. Мечникова (Відділ діловодства та архівного зберігання документів), що вперше вводяться у науковий обіг. Ці актові документи дозволяють дізнатися більш докладно про тісний зв'язок вченого з університетом, розкрити обставини захисту ним своєї кандидатської дисертації. Матеріали преси ілюструють деякі факти участі вченого в історіографічному процесі. Використано також матеріали усної історії, спогади, що є неодмінним елементом жанру вивчення нещодавньої, сучасної історії.

Незважаючи на несприятливі суспільно-політичні обставини, в Одесі здавна розвивалась україністика, зокрема й історична. Біля її витоків у ХІХ – на початку ХХ ст. стояли передусім О. І. Маркевич, П. Г. Клепацький та М. Є. Слабченко, які брали участь в українському національному русі, й усі були пов'язані з Новоросійським університетом. М. Є. Слабченко у 1920-х роках був постаттю, що сполучала попередні та нові тенденції україністики у стінах одного з епігонів попереднього університету, частини його історії – Одеського інституту народної освіти. Після розгрому школи істориків М. Є. Слабченка, історична україністика в Одесі й передусім в Одеському державному університеті (з 1945 р. – імені І. І. Мечникова) не припинила свого існування, але була значно деформована впливом проросійської в своїй основі «советської» комуністичної ідеологічної машини, що обмежувала істориків прокрустовим ліжком цензури та покарань, що й відчули на собі такі особи, як, наприклад, П. І. Воробей, так би мовити «дисиденти мимоволі». Працювали та навчалися в ОДУ і особи, що були реально залучені до українського руху опору та дисидентського руху, як, наприклад, В. Барладяну-Бирладник, онук генерал-хорунжого армії УНР Андрія Гулого-Гуленка. Револьюційна ситуація 1989–1991 рр. прискорила процес проникнення у стіни ОДУ вітру змін, залучаючи його у процес українського національного відродження.

Саме у цих переламних умовах відбувся гуманітарний та світоглядний вибір уродженця Одеси О. В. Болдирєва. Цей вибір не був тривіальним. У 1985 р. він скінчив Одеський інститут холодильної промисловості, але не обрав шлях «технаря». У серпні 1986 р. він поступив на заочне відділення історичного факультету ОДУ, як раз тоді, коли Україну почала накривати хвиля «перестройки» з її неодмінним компонентом – історичними дискусіями. Завершив навчання О. В. Болдирєв вже у державі Україна, 22 червня 1992 р., отримавши диплом викладача історії та суспільствознавства. Символічно, що за складання предмету «Історія УРСР» він отримав лише задовільно (загалом же навчався переважно на відмінно), тоді як на держіспиті за вже «Історію України» отримав оцінку «відмінно». Серед яскравих викладачів, в яких він навчався, згадаємо П. О. Каришковського-Ікара (курс «Історія первісного суспільства») [1].

Головним «хрещеним батьком» О. В. Болдирєва у «дорослій» історичній науці став провідний україніст Одеси на зламі епох, будівничий нового етапу іс-

торичної україністики та краєзнавства в Одесі А. Д. Бачинський. Вже у 1990 р. під керівництвом А. Д. Бачинського О. В. Болдирев написав курсову роботу. Як часто буває і має бути, його подальша дисертація «виросла» з його дипломної роботи, що мала назву: «Національно-політичний рух на півдні України у 70-х роках ХІХ – початку ХХ ст.» [1]. Паралельно з навчанням О. В. Болдирев від 3 серпня 1987 р. – 8 жовтня 1992 р. працював на посаді молодшого науковця співробітника в Одеському історико-краєзнавчому музеї. У 1991–1992 рр. він набував педагогічний досвід в Одеському педагогічному училищі, де читав курс історії України. Цінну згадку про ці роки залишив інший випускник ОДУ, нині відомий ізраїльський історик, М. Поліщук, шляхи якого та О. В. Болдирева тісно переплелися як співробітників музею: «я був свідком бурхливого розвитку українського національного руху в Одесі. Незважаючи на цілком зрозумілі сумніви, мої симпатії були на боці українських інтелігентів, які шукали у натхненних суперечках та осяяннях кінця 1980-х років шлях України до Європи. Мене залучив до участі в їх зібраннях Олександр Болдирев... В подальшому він перетворився у помітну постать українського руху в Одесі. Я вдячний йому за повчальний урок націоналізму, який прискорив мій шлях до єврейського націоналізму» [13, с. 7].

Для істориків доби становлення новітньої незалежності України була очевидно істина, яку поділяємо і ми, що історик має передусім бути представником власної нації та держави. Руйнівна позиція «безсторонньої об'єктивності та космополітизму» стала прищеплюватися серед українців дещо пізніше, хоча і тоді використовувалася прибічниками «новоросійської» та й просто російської ідеї в кості контраргументу проти поширення української моделі українського історіописання та історичної пам'яті. Толерування цих поглядів ледве не коштувало українцям їх державності, і ці наслідки ми долаємо до сьогодні вже в умовах кривавої війни з нашим одвічним ворогом – Росією. Одним з більш локальних «святощів» «новоросійців» та «російців» в Одесі у 1990-х було плекання історичних міфів, власне, відбиття російсько-імперської моделі історичної пам'яті, що втілилось в ідею (на жаль, реалізовану) відновлення пам'ятника Єкатерині ІІ. Слід було мати неабияку відважність аби у статусі студента кинути виклик з тогочасним сонмом українофобів-краєзнавців. Таким викликом безумовно стала вже широко відома на цей час концепція «Одеси – 600». Насправді, цю концепцію не слід зводити до виключно уточнення датування заснування міста Одеси, а на думку О. В. Болдирева цією подією була перша писемна згадка про Качибей-Хаджибей, в чому він розвивав погляди О. І. Маркевича [4]. Вочевидь йшлося про цивілізаційний вибір Одеси, звісно, в бік західної культури, яку уособлювало Велике князівство Литовське, руське та Жомоїтське. Це чудово розуміли усі опоненти О. В. Болдирева, що надало полеміці додаткової гостроти та підтекстів. Маючи загалом радянський світогляд, більшість з цих осіб, через свої проросійські погляди, вступали у протиріччя самі з собою, воскрешаючи суто російсько-імперські міфи

про царів-матушек та батюшок як таких собі міфо-епічних деміургів. Тоді як О. В. Болдирев, що заперечував «совети», пропонував погляд насправді більш суголосний з позицією про діяльність народних мас як рушійну силу історії, зокрема урбаністичних процесів. Гострота полеміки була цілком у дусі часу, коли навіть в університетській газеті «Одеський університет» точилися баталії щодо статусу російської та української мов в Україні. На жаль, не бракувало тих, хто й далі пропонував стару тезу про українську мову як «мову хатнього вжитку». До речі, О. В. Болдирев в університетській анкеті студентських років зазначав себе росіянином. При тому він чудово оволодів українською мовою, досконало знаючи й англійську мову.

Сьогодні концепція О. В. Болдирева під кодовою назвою «Одесі – 600» (зараз вже вочевидь більше, як і з кожним роком) має як прибічників, так і опонентів. Але, безумовним фактом є зростання кількості та помітності саме перших. Більш того, концепція вже конкурує із закріпленими згаданими краєзнавцями здавалося навічно у туристичні канони міжнародними образами історії та сучасності Одеси. В якості яскравого прикладу згадаймо про відомого кувейтського письменника та журналіста Хусейна Раві, який під час відвідин Одеси у 2021 р. зауважив: «Безсумнівно, після приїзду до Одеси я більше дізнався про її історію та культурну спадщину, що змусило мене закохатися в неї. Зокрема, дізнався, що Одесі – більше 600 років і до її перейменування у 1794-му вона називалася Хаджибеєм» [8].

Однозначно пов'язавши себе з українською національною історіографічною та політичною традицією, одеський історик цілком солідаризувався з негативною оцінкою історіографії часів СРСР: «після 1917 року говорити про розвиток української історичної науки можна лише маючи на увазі доробок вчених з діаспори» [9, с. 3]. Навесні 1991 р. О. В. Болдирев отримав стипендію від Канадського інституту українських студій. У період навчання О. В. Болдирев взяв участь у дуже представницькій міжнародній конференції «Культура півдня України» (жовтень 1991 р.), що стала фактично вперше після проголошення незалежності заманіфестувала потенціал нової української гуманітаристики (виголосив доповідь «Ідейні засади Одеської громади 70-х років XIX ст.»). Доповідь на подібну тему він виголосив й у Запоріжжі. У тому ж році на другій обласній історико-краєзнавчій конференції вчений вперше висунув свою концепцію переоцінки часу датування заснування Одеси.

Закономірним було рішення О. В. Болдирева увійти до числа науковців шляхом вступу до аспірантури та захисту кандидатської дисертації. Але й тут його шлях виглядає нетиповим. У жовтні 1992 р. він вступив до аспірантури в альма-матер за спеціальністю теорія та історія політичної науки (перебував до жовтня 1995 р.). Політологія в ОДУ тоді перебувала тільки у зародковому стані, виходячи з шат «марксизму-ленінізму», як і загалом в Україні. Такий крок дозволив вченому претендувати на значне розширення наукових обріїв

у душі міждисциплінарності, що найбільш повно розкривається як тенденція у наш час.

Темою свого дослідження він закономірно обрав спираючись на дипломну роботу «Політичний світогляд українських «громад» другої половини XIX – початку XX ст.». Спочатку керівником аспіранта планувався завідуючий кафедрою професор Д.С. Шелест, але у зв'язку з його поверненням на історичний факультет, керівником аспіранта був призначений Ф.В. Резнік, кандидат історичних наук, доцент, кафедри політології Інституту соціальних наук ОДУ. В обґрунтуванні актуальності теми він зазначив: «Тільки за умов одержання об'єктивної картини політичних засад цих українських гуртків, можна досягнути проблематику трагічних результатів національно-визвольних змагань 1917–1920-х рр., чіткіше зрозуміти хід політичного життя в сучасній Україні» [2].

Під час перебування в аспірантурі О.В. Болдирев проводив семінарські заняття зі студентами 4-го курсу геолого-географічного факультету, брав участь у кафедральних заняттях для аспірантів, де зачитував свої реферати.

В той час як Г.Д. Зленко, А.І. Мисечко, В.Б. Кузьменко досліджували український національний рух в Одесі у традиційно історико-джерелознавчому сенсі, О.В. Болдирев намагався повернути своє дослідження у світоглядний дискурс, розглянути локальну проблему у широкому загальноукраїнському та навіть світовому контекстах, що відповідало жанру інтелектуальної історії. Результати своєї роботи передусім в Державному архіві Одеської області та київських архівах (він одним з перших ґрунтовно опрацював фонд Одеської жандармерії, що зберігається у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві), та бібліотеках він апробував на низці конференцій, зокрема одеській «Просвіта»: минуле, сучасне, майбутнє» (26 листопада 1993 р.) (доповідь «Одеська громада» – попередниця «Просвіти») та інших, тези трьох з яких були опубліковані. З огляду на важкі матеріальні умови першої половини 1990-х, неабияким успіхом було видання невеликої книжки про діяльність Одеської української громади у другій половині XIX – на початку XX ст. в авторитетному одеському видавництві «Маяк» у 1994 р. [5].

Але головним досягненням вченого була публікація його статті у найавторитетнішому часописі українських істориків, виданні Інституту історії України НАНУ «Українському історичному журналі» [6].

23 жовтня 1995 р. в ОДУ відбувся захист дисертації О.В. Болдирєва. Щоправда, в остаточному вигляді хронологічні рамки дисертації були звужені до другої половини XIX ст. Позитивним було охоплення автором усієї Наддніпрянської України. На жаль, згодом українознавство в Одесі переважно стало самозатискатися у вузькі, локальні, південноукраїнські і навіть суто одеські краєзнавчі рамки, що провінціалізувало (і за великим рахунком провінціалізує зараз) одеську україністику. За визнанням Ф.В. Резніка чорновий варіант роботи за обсягом у два чи більше разів перевищував остаточний, тому багато цінного тексту довелося опустити, аби втиснутися у дозволені рамки – 173 ар-

куші. Головою спеціалізованої вченої ради був доктор юридичних наук, професор М. П. Орзіх, опонували доктор філософських наук, професор Одеського державного політехнічного університету, академік Української академії політичних наук А. В. Мусіно та кандидат філософських наук, професор Одеського державного економічного університету О. С. Кирилюк. Провідною організацією був Львівський університет імені І. Франка. Серед 12 присутніх членів Ради були такі відомі особи, як Д. С. Шелест, І. М. Коваль та В. В. Глебов.

Під час дискусії були обговорені такі глибокі питання, як погляди на державницький потенціал українського народу, сутність поняття націоналізм, суб'єктивності мемуарних джерел, співвідношення понять анархізм, соціалізм у світогляді громадянців, співвідношення понять «нація, народ» і навіть пролунала пізніша «кучмівська» фраза «національна ідея не спрацювала у 1991 році». Очікуваним було зауваження від львів'ян, звернене до історика на політологічному полі, у «надмірному використанні історичних методів дослідження».

Відповіді О. В. Болдирева виявилися переконливими для 11 з 12 членів Ради, яка і надала вченому відповідну наукову ступінь. Найбільшим досягненням виглядав третій розділ дисертації «Формування націоналістичного світогляду в громадянському русі». Показово, що у деяких відгуках на автореферат, що надійшли до Ради, саме це поняття викликало несприйняття. Припустимо, що така постановка питання чи не вперше після років цькування за це поняття пролунала у стінах Одеського університету. Уперше автор спромігся обґрунтовано довести, що громадянство було не суто культурницьким, а протополітичним явищем, глибоко пов'язаним таким чином з Українською революцією. Автор зробив внесок у формування специфічної наукової галузі «етнополітології». У висновку Вченої Ради було наголошено, що «висновки дисертації можуть допомогти в подоланні шкідливих антидержавних політичних течій, спрямованих на розчленування єдиного національного і територіального простору України».

Дослідження О. В. Болдирева міцно увійшли до історіографічного канону відповідного сегменту модерної україністики. І хоча поглиблюючи та уточнюючи фактаж дослідники не завжди погоджуються з певним трактуванням фактів, вони неодмінно віддають належне працям одеського дослідника як першо-проходця громадознавчих студій [10; 11; 14].

Незважаючи на те, що формальний зв'язок О. В. Болдирева з альма-матер завершився у 1995 р. і йому не вдалося попри бажання та деякі перспективні кроки у цьому напрямку отримати посаду, його зв'язок з університетом зберігався до самого трагічного фіналу. Так, у 1997 р. він нетривалий час редагував газету «Одеський університет». О. В. Болдирев опублікував у цій газеті статтю з викладом своєї оригінальної концепції історії повстання Б. Хмельницького («Велика Східноєвропейська війна»), тісно вплітаючи цю подію у загальноєвропейський контекст. Конструктивні та дружні взаємини єдали його з цілою низкою університетських колег, передусім А. І. Мисечко та Т. Г. Гончаруком,

які продовжили та поглибили його висновки щодо переоцінки раннього етапу історії Одеси, відвідував археологічні розкопки, студентську практику, що проводив університет у Роксоланах. До останнього подиху О.В. Болдирев залишався вірним читачем Наукової бібліотеки університету. Представники кафедри історії України зробили посильний внесок у посмертне видання книги О.В. Болдирева «Шляхетська Полонія над Чорним морем», в якій вчений вперше в історіографії зробив спробу комплексного дослідження історії польської громади старої Одеси.

Отже, наукова діяльність О.В. Болдирева яскраво відбила динамізм історії України 1990-х років, романтичне та ідеалістичне у своїй основі бажання української інтелігенції повернути Україну у вільний світ після років тоталітарного «небуття», відродити та просвітити її народ з перетворенням його на націю. Частина молодих істориків вже не сприймала усталену кон'юнктуру та правила і намагалась піддати їх переоцінці, зокрема й щодо усталених історичних міфів. Специфікою Одеси було не настільки гостре протистояння між епігонами комунізму та націоналізму, як між прибічниками «новоросійського міфу» та прибічниками незалежної України (втім, це далеко не завжди означало та означає їх приналежності до якоїсь з течій українського націоналізму як ідеологічної доктрини). Одним з головних інструментів у цьому процесі мала стати історична освіта та наука. ОДУ не залишався осторонь усіх суспільних процесів передусім завдяки зусиллям низки студентів та викладачів, що не обирали, на жаль, поширену в усі часи вичікувальну та безсторонню позицію. Діяльність О.В. Болдирева була тісно інтегрована у розвиток університету, є органічною частиною його історії як одного з представників школи істориків-україністів А.Д. Бачинського. В умовах українсько-російської війни особливо актуалізуються основні ідеї таких осіб, як О.В. Болдирев, що цілком співпадають з подальшим вектором розвитку ОНУ імені І.І. Мечникова як осередку української освіти та науки, частини європейського культурного простору.

Список використаних джерел та літератури

1. Архів Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. – Спр. 23. – Студент О.В. Болдирев.
2. Архів Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. – Справа Аспіранта О.В. Болдирева (не має номеру).
3. Білокін С. Чи маємо ми історичну науку? / С. Білокін // Наше минуле. – 1993. – № 1. – С. 4–16.
4. Болдирев О. Одеси – 600 / О.В. Болдирев. – Одеса : ВМВ, 2014. – 80 с.
5. Болдирев О.В. Одеська громада: історичний нарис про українське національне відродження в Одесі у 70-ті рр. XIX – початку XX ст. / О.В. Болдирев. – Одеса : Маяк, 1994. – 144 с.
6. Болдирев О.В. Перша спроба організації української політичної партії / О.В. Болдирев // Укр. іст. журн. – 1995. – № 6. – С. 47–55.
7. Болдирев О. Політичний світогляд українських громад другої половини XIX ст. : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.01 / О.В. Болдирев. – Одеса, 1995. – 17 с.
8. Волович О. Україна – Кувейт: спільне і відмінне / О. Волович // Чорном. новини. – 2021. – 22–24 лип.
9. Історичні постаті України: іст нариси : зб. / упоряд. та авт. вступ. ст. О.В. Болдирев. – Одеса : Маяк, 1993. – 384 с.

10. Козирев О. С. «Програма діяльності і організації української соціально-революційної партії на федеративних началах» (1883 р.) / О. С. Козирев // *Наук. пр. Чорномор. держ. ун-ту ім. Петра Могили. Серія: Політологія*. – 2012. – Т. 204, вип. 192. – С. 27–31.
11. Красницька Г. М. Створення та діяльність Одеської громади на теренах України / Г. М. Красницька // *Гілея : наук. вісн.* – 2016. – № 104. – С. 18–20.
12. Мисечко А. Олександр Болдырев як історик-новатор / А. Мисечко, Т. Мисечко // *Чорномор. минувшина : зб. наук. пр.* – 2014. – Вип. 9. – С. 71–81.
13. Полицук М. Евреи Одессы и Новороссии: социально-политическая история евреев Одессы и других городов Новороссии. 1881–1904 / М. Полицук. – Иерусалим : Гешарим, 2002. – 446 с.
14. Чмир С. Г. Одеська громада в українському національному русі (кінець XIX – початок XX ст.) / С. Г. Чмир // *Південна Україна XX століття : зап. н.-д. лаб. історії Південної України. – Запоріжжя : ЗДУ, 1998. – С. 107–114.*

References

- [1]. Arkhiv Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I.I. Mechnykova [Archive of Odesa I.I. Mechnikov National University], Dossier 23, Student O. V. Boldyriev.
- [2]. Arkhiv Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I.I. Mechnykova [Archive of Odesa I.I. Mechnikov National University], Sprava Graduate student O. V. Boldyriev.
- [3]. Bilokin S. Chy maiemo my istorychnu nauku? [Do we have historical science?]. *Nashe mynule [Our past]*, 1993, no 1, pp. 4–16.
- [4]. Boldyriev O. *Odesi – 600* [Odesa – 600], Odesa, 2014, 80 p.
- [5]. Boldyriev O. V. *Odeska hromada: istorychnyi narys pro ukrainske natsionalne vidrodzhennia v Odesi u 70-ti rr. XIX – pochatku XX st.* 1994 [Gromada of Odesa: a historical essay on the Ukrainian national revival in Odesa in the 1970s – early 20th centuries], Odesa, 1994, 144 p.
- [6]. Boldyriev O. V. Persha sproba orhanizatsii ukrainskoi politychnoi partii [The first attempt to organize a Ukrainian political party]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [Ukrainian Historical Journal], 1995, no 6, pp. 47–55.
- [7]. Boldyriev O. *Politychnyi svitohliad ukrainskykh hromad druhoi polovyny XIX st.* [The political outlook of the Ukrainian communities of the second half XIX]. Odesa, 1995, 17 p.
- [8]. Volovych O. Ukraina – Kuveit: spilne i vidminne [Ukraine – Kuwait: common and different]. *Chornomorski novyny* [Black sea news], 2021, July 22–24.
- [9]. *Istorychni postati Ukrainy: ist narysy: zbirnyk* [Historical figures of Ukraine: Historical essays]. Odesa. 1993, 384 p.
- [10]. Kozyrev O. S. «Prohrama diialnosti i orhanizatsii ukrainskoi sotsialno-revoliutsiinoi partii na federatyvnykh nachalakh» (1883 r.) [“Program of activity and organization of the Ukrainian social-revolutionary party on federal principles” (1883)]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly* [Scientific works of Petro Mohyla Black Sea State University]. Serii: Politologiya, 2012, vol. 204, iss. 192, pp. 27–31.
- [11]. Krasnitska H. M. Stvorennia ta diialnist Odeskoi hromady na terenakh Ukrainy [The creation and activity of the Odesa community on the territory of Ukraine]. *Hileia: naukovyi visnyk* [Gileia: scientific bulletin], 2016, no. 104, pp. 18–20.
- [12]. Mysechko A., Mysechko T. Oleksandr Boldyriev yak istoryk-novator [Oleksandr Boldyrev as a historian-innovator]. *Chornomorska mynuvshyna* [Black Sea past], Odesa, 2014, no. 9, pp. 71–81.
- [13]. Polyshchuk M. *Evrey Odessy y Novorossyy: sotsyalno-polytycheskaia ystoriia evreev Odessy y druhykh horodov Novorossyy. 1881–1904* [Jews of Odessa and Novorossii: socio-political history of Jews of Odessa and other cities of Novorossii]. Jerusalem, 2002, 446 p.
- [14]. Chmyr S. H. Odeska hromada v ukrainskomu natsionalnomu rusi (kinets XIX – pochatok XX st.) [Odesa community in the Ukrainian national movement (end of the 19th – beginning of the 20th century)]. *Pivdenna Ukraina XX st. Zapysky naukovo-doslidnoi laboratorii istorii Pivdennoi Ukrainy* [Southern Ukraine of the 20th Century. Notes of the Scientific Research Laboratory of the History of Southern Ukraine], Zaporizhzhya. 1998, pp. 107–114.

Надійшла 14.09.2022 р.

Muzychko O. E.,

Doctor of Historical Sciences (D. Sc.)

Professor of the Department of history and philosophy of Ukraine

Odesa I. I. Mechnikov National University,

12 Elisavetinska St., Odesa, 65082, Ukraine

tel.: (048) 723 58 42

e-mail: sandro06@ukr.net

CONTRIBUTION OF O. V. BOLDYREV (1963–2001) IN THE REVIVAL OF THE TRADITIONS OF UKRAINIAN NATIONAL UKRAINISTS IN THE ODESA I. I. MECHNIKOV STATE UNIVERSITY IN THE 1990S

Summary

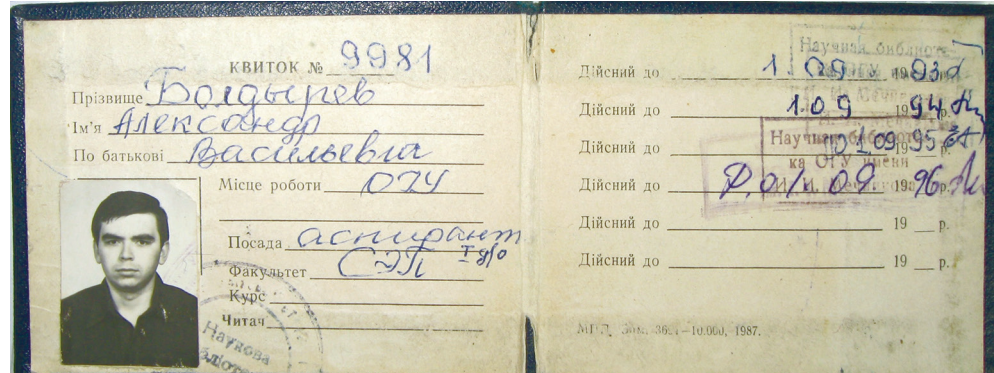
The purpose of this article is to study the scientific and public work of the famous Odesa historian O.V. Boldyrev in the 1990s. His activity was studied, which was aimed at the formation of the Ukrainian model of historical memory in Odesa, the study of the history of the Ukrainian national movement. The close connection of the historian with the Odesa I. I. Mechnikov State University.

He was a graduate of the Faculty of History and a graduate student of the Department of Political Science. Historian's high-profile works, which he published while he was a graduate student at the university, made the university known to as many people as possible as a center of free, innovative thought. The thesis of a scientist for the degree of candidate of political sciences was one of the most successful postgraduate projects of that time from the university. The scientist thought in broad international categories, sought to include domestic historical and political science in international achievements, which is certainly a task for the development of the university now.

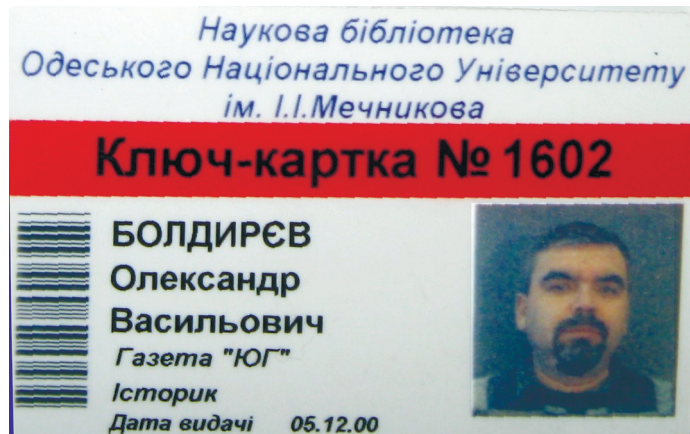
Scientific activity of O. V. Boldyrev vividly reflected the dynamism of Ukrainian history in the 1990s, the romantic and idealistic desire of the Ukrainian intelligentsia to return Ukraine to the free world after years of totalitarian «non-existence», to revive and enlighten its people and transform them into a nation. Some of the young historians no longer accepted the established conjuncture and rules and tried to reassess them, in particular, regarding established historical myths. The specificity of Odesa was not so much a sharp confrontation between the epigones of communism and nationalism, as between supporters of the «new Russian myth» and supporters of independent Ukraine (however, this did not always mean and still means their affiliation to one of the currents of Ukrainian nationalism as an ideological doctrine). One of the main tools in this process was to become historical education and science. The name O. V. Boldyrev should be included in a kind of canon of outstanding graduates of Odesa I. I. Mechnikov State University among the persons who achieved regional recognition, scientists, enthusiasts who paved new ways of knowledge. It should inspire new generations even now.

Keywords: historical Ukrainian studies, historiography, bibliography, Ukrainian national movement, Odesa, university

ІЛЮСТРАЦІЇ

Іл. 1. Читацький аспірантський квиток університетської наукової бібліотеки О. В. Болдирева, дійсний у 1993–1996 рр.

Іл. 2. Сучасний читацький квиток Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова О. В. Болдирева, виданий у 2000 р.